

1.1 Jak se vyznat v sobě

Znát sebe předpokládá, že si v každém okamžiku jednání uvědomujeme nebo si dokážeme realisticky uvědomit, co se děje v nás a podle toho vyladujeme své jednání i své pocity, abychom neztratili účinnost svého jednání a nepodlehli afektům.

K tomu je důležité sledovat řetěz našich myšlenek – toho, co „nám táhne hlavou“ – jak se říká, a zkoumat, kde se příslušné myšlenky, nápady či hodnocení vzaly, co je vyvolalo, s čím souvisejí.

Za velmi důležité se považují v dobrých mezilidských vztazích naše pocity. Významný americký psycholog D. Goleman (1995) zavedl do psychologické praxe pojem **emocionální inteligence**, který na počátku 90 let byl navržen jako výsledek výzkumů amerických psychologů (P. Salovey z Univerzity v Yale a J. Mayer z univerzity v Hamshire). Goleman dokazuje, že klasická tzv. kognitivní inteligence (tedy inteligence týkající se poznávacích dovedností) se na úspěchu jednání člověka podílí jen asi z 20%, že a daleko větší váhu má právě tato emocionální inteligence, která je základem toho, co se tradičně považuje za **charakter**.

Emocionální inteligence je tvořena pěti komponentami:

1. Schopnost chápat vlastní pocity, tj. porozumění svým sympatiím i averzím, pocitům pohody i nenávisti a agresi, což je základem umění Podívat se na své pocity jakoby ze strany.

2. Citová sebekontrola znamená jednak schopnost ovládat své city a jednak usměrňovat jejich průběh v souladu s povahou události, která je vyvolala. Když si tuto dovednost sebeovládání osvojíme, jsme pak schopní „odejmout výkonnou moc negativním pocitům a naopak vkládat do jednání pocity vzájemnosti a sounáležitosti – dáváme druhému šanci k pocitu, že nám jde o vzájemnost a soulad.

3. Schopnost sebemotivace vychází ze skutečnosti, že každý pocit jednak ukazuje míru uspokojení potřeby nebo stav situace, a jednak podněcuje k akci nebo k úniku ze situace.

4. Empatie je nejvíce studovaná nezávisle na objevu emocionální inteligence. Týká se schopnosti vystihnout náladu, pocity a dokonce osobnostní charakteristiky druhých. V pojetí Golemana však zahrnuje i způsobilost podle tohoto poznání s druhými jednat.

5. Vyladění na sociální vztahy znamená, že umíme jednat tak, jak to vyžaduje daná situace, že umíme inspirovat, přesvědčovat, strhovat svým entuziasmem druhé. Výzkumy posledního desetiletí ukazují, že toto vyladění je základem schopnosti zaujímat sociální perspektivu – tedy dívat se na probíhající sociální interakci jakoby očima druhého a vycítovat, co ho dráždí a co ho naopak uklidňuje či vyladuje ke vstřícnosti a vzájemnosti.

1.2 Jak se vyznat v lidech

V dalším textu se budeme seznamovat s tím, jak rozumět lidem a poznatky, které takto získáme, můžeme zpětně použít i jako cestu k hlubšímu porozumění sobě samým.

Druhé lidi poznáváme na základě toho, jak se chovají a jaké jsou výsledky jejich činů, sebe pak pomocí sebereflexe a přemýšlení o tom, jak na nás reagují druzí lidé. Tento proces poznávání a sebepoznávání je komplikovaný tím, že jsme v zajetí různých předsudků a filtrů, i sklonů k ukvapenému zobecňování dílčích postřehů.

Mnohdy tedy to, co zjistíme nebo čeho jsme si všimli, nemusí vypovídat o tom, jací skutečně jsme, nebo, jací jsou ti druzí, ale o sebezpůsobení, o stylizaci, o tom, jak chceme nebo, jak chtějí druzí být vnímáni.

V této souvislosti vyjádřil úžasný postřeh lord. G. Byron, když na otázku, co je osobnost, odpověděl: „Osobnost, to je pravda o masce“. Tím věc než půl století před vznikem vědecké psychologie osobnosti vystihl, že poznat osobnost znamená zjistit, co je pod maskou, kterou všichni nosíme.

Pro naše sebepoznání a poznání druhých může být přínosné i to, jaké pocity a jaká nutkání v nás lidé vyvolávají a vědět, proč právě takové a ne jiné pocity. Nakolik je to dáno našimi zkušenostmi a nakolik skutečnými zvláštnostmi osobnosti druhých.

Každým aktem styku člověka s člověkem by nás měl provázet poznatek sociální a kulturní antropologie, který říká, že **všichni lidé jsou v něčem stejní, v něčem podobní a v něčem zcela jedineční a odlišní.**

Proto je pro kvalitní práci se sebou a s lidmi důležité naučit se vnímat sebe a lidi nejen v jejich podobnosti, ale i v jejich odlišnosti; naučit tuto jinost akceptovat a projevovat tak ve vztazích k sobě i k druhým toleranci.